В Хатциев

№ 1 ٣ اوكتابر ١٩٠٧ سنه چهارشنبه ٩ رمضان ١٣٢٥ سنه

الاصلاح

سنهٔ تأسيس ١٣٢٥

ЕЖЕНЕДѢЛЬНАЯ ГАЗЕТА

„ЭЛЬ-ИСЛАХЪ“

قزان‌نده نسخه‌سی ٧ تين علمی ادبی هفته‌لك غزيته چيت شهرلرده ٩ تين

اخطار:

يبارلگان يازولرنی اوزگارتوگه هيئت تحريريه اختيارليدر. باصلمغان مقاله‌لر كيرو يبارلماس.

غزيته‌نك بهاسی

سنه‌لك ٣ صوم آلتی آيلق ١ صوم ٥٠ تين ٣ آيلق ١ صوم شاكردلر ايچون ٣ آيغه ٧٥ تين قزان شاكردلرينه آيلاب ٢٥ تين.

آدرس:

Казань, Номера „БОЛГАРЪ“
Редакція газ. „ЭЛЬИСЛАХЪ“

Телефонъ № 748

باش مقاله. دومالر. قزان تاتارلرينه اچق خط. برزده و باشقه خلقده معارف. اوفاده مدرسهٔ عاليهٔ دينيه. عوام ايچون درس‌خانه. شعرلر.

قزان ٣ نچی اوكتابر

مكتب مدرسه‌لرنك معيشت بنی بشرده اولان اهميتلرينی كم انكار ايته آلا؟ كم، حاضرده يير يوزينده استفاده ايته طورغانمز بزنك مشقتلرمزنی كيمتب راحت بيره طورغان نرسه‌لرنی اختراع ايتوچی، وجودكه كيتروچيلرنك وقتيله بر مكتب شاكردلری بولغانلقلرينده شبهه ايته آلا؟ بزگه عقلی وروحانی آزق بيروب باشقه حيوانلرنك هيچ برسی استفاده ايته آلماغان بوسعادتلردن استفاده ايتدره طورغان نرسه لرنی بزگه تلقين ايتوچی وآنك ترقيينه خدمت ايتوچيلرنی وقتيله

علم وتعليمگه دائر هفته ده بر مرتبه چغا طورغان

„الاصلاح“

غزيته‌سينه آبونه دفتری آچقدر.

يللق بهاسی ٣ صوم يارم يللق ١ صوم ٥٠ تين
اوچ آيلق ١ صوم
شاكردلر ايچون اوچ آيلغی ٧٥ تين
قزان شاكردلرينه آيلاب ٢٥ تين.
برمله‌ب بهاسی قزانده ٧ تين باشقه شهرلرده ٩ تين‌در
اعلان بهالری: هر سطرغه اوّلگی صحيفه‌ده ٥٠ تين. آخرغی صحيفه‌ده ٣٠ تين.

كتابچيلرغه اخطار:

چيت شهر كتابچيلرينه كاميسيه يبه‌رله‌در.
كتابچيلرغه هر نومروسی ٥ تيندن حسابلانب پوچته حقی آلاردن بولادر.
آقچه آيدن آيغه يبه‌رلب طورماليدر.
غزيته‌مزگه روسيه‌ده اقتدار قلميه‌سی ايلان معروف محررلردن كوبسی اشتراك ايته‌رگه وعده ايتديلر.

بر مكتب شاكردلرى بولماغانلردر ديب كم اويلى آلا؟

آلدكزده‌غى خريطه‌لرنى شولقدر پخته وهر نرسه‌سين اولچاو بران ياصاوچى، قاراغانده كوڭلگه شادلقده قايغوده بيررگه كوچلرى يته‌طورغان بو رسم «كارتينا» لرنى يازوچى رسامنڭ؛ هر كون استفاده ايتب طورا طورغان مدرسه‌لرمزنڭ زور طاش بنالرينى، شهرلرمزده‌گى تيليفون تيليغرام وترامؤايلرنى، اوزون يوللرنى قسقارتا طورغان پاراخود وتيمر يوللرنى بو حالگه كيتورگان وآلارغه شوندى ترتيب بيرگان مهندس معمارنڭ؛ دنياده صحت ياشى آلوومز ايچون لازم بولغان بو طبيبلرنڭ وقتيله مخصوص مكتبلرده چاچه‌ك شيكللى وقتلرين صرف ايتكانلكلرى كمگه معلوم توگل؟ بزگه عقلى وروحانى لذت بيره تورغان بو ادبى اشعارلرنى، ومعيشتنڭ ياخشى وناچار ياقلرينى شولقدر لذتلى وتأثيرلى ايتوب كورساته طورغان بوادبياتنى تصنيف ايتوچى شاعر، معيشتنڭ ايڭ آور مسئله‌لرينى بزگه آڭلاتورغه طرشا طورغان فيلاسوف، دنياده صلاح وبنى بشرنڭ سعادتينه خدمت ايته طورغان فكر وتعليماتلر نشر ايته طورغان چن ديانتلى روحانيلر همه‌سى وقتيله بر مكتبنڭ شاكردلرى بولماسه‌لر حاضرگى درجه‌لرينى حائز بولا آلورلر ايديمى؟

الحاصل وقتمزده معيشتنڭ هر طرفى، مادى ومعنوى جهتلرى همه‌سى مكتب مدرسه‌لر اوستينه بنا قيلنغاندر. مكتب ومدرسه‌لر اساسلى وزماننڭ هر طلبلرينه موافق بولسه معيشت اساسلى وزمانغه موافق، اگر آلار اساسز ايسكى وچرك بولسه معيشتده شولارنسبتنده اساسز وچرك. بر قومنڭ معيشتنى اصليندن بوزار ايچون آلرنڭ بالالرى تحصيل ايته طورغان مكتبلرنى بوزو كاملا بتكانلگى كبى، چركه‌ن وبوزولغان معيشتنى توزاتر ايچون‌ده مكتب ومدرسه‌لرنى توزاتو تيوش وشول كفيلدر. بو حقيقتنى بيك ياخشى آڭلاغانلرى سببليده گيرمانيه قول آستنده‌غى ويلهلم حكومتينڭ آلارنڭ مكتبينه صوزلغان قوللرينه بتون ياشلر طرفندن مكتبلردن طوقتالو زاباستوفكه‌سى بلان جواب بيرديلر. شولوق سبب بله‌ن روسيه حكومتينڭ ئلله نيچه يللردن بيرلى پالياك مكتبلرى، وآلارده اوز تللرينده اوقو مسئله‌لرى دوام ايتوب كيله.

بوندن مقدم مملكتمزده‌دخى شولوق سياستنڭ طوتولوى آرقاسنده روس ميسيونيرلرى بزنڭ يسكى مدرسه‌لرنى وآلارنڭ اشدن چققان فنلرينى حمايه ايدب آلارغه ياڭا فنلر كرتو ممكن بولماسون ايچون آلارنڭ روس تليندن باشقه تلك تدريسى ممنوع بولوين طلب ايتكانلر وشوڭار كوره‌ده ۱۸۷۲نچى يلدوق مدرسه‌لر معارف ناظرينه تابع مسابلانسه‌لرده درسلرده اصلاح توگل بلكه بنالرى ايچنده‌گى آزماز نظافتنى اولسون دخى قارارغه لزوم كورلمه‌گان.

بزنڭ حياة سياسيه‌دن خبرسز، معيشت بنى بشرنڭ حاضرقى درجه‌ده ونيچك بارا ايكانلگينى بلمى طورغان مكتبلرده يكرمنچى عصر آدملرى برلن برگه طوررغه ۱۲—۱۳نچى عصر معلوماتلرينى حاضرله‌ب چققان روحانيلرمز اوزلرينڭ تيره‌ن يوقو وجهالتلرينه قاغلميلر، وآلارنڭ همان بر تورلى اوزارغه اويره‌نگان عمرلرينه برده باشقه نرسه قاتشدرميلر ايكانلگين كورب جفاسز راحت كون ايتكانلر. مدرسه‌لرمز كوندن كون ايسكره‌و اطرافمزنى چولغاغان خلقلرنڭ ترقيسى مقدارينده آلارده آرتده قالا بارغانلر. طبيعى مكتب مدرسه‌لرمز برلن برگه معيشتمزده شول قدر تدنى ايتوب زماندن شول قدر يراقلاشا وطارايب اوزمزنى قصا بارغان.

الحاصل عمومی قاعده مونده ده باغلشماغان: مکتب ومدرسه‌لرمز بزنڭ معیشتمزده اوزلری بله‌ن برگه ١٢—١٣نچی عصر حالتنده توب کیلگانلر، یکرمنچی عصرده مستحق بولغان اورنلرغه توشرب شول استعدادلی تاتار بالالرین اوزینڭ یری طورغان اورامی وآنڭ ایشته تورغان نمیه‌لرینی گنه بله طورغان نادان، متعصب تیریچی، طالچوکچی یاصاب بتون عالم معیشتینڭ ایڭ واق وحقیر رل اویناوچیلر ایتوب قالدرغان. ذکاوتلری بلان علمی ومعارفکه مستحق، سودا گیرلکاری بله‌ن بتون عالم بازارلرین تتره‌ترلك، قابلیه‌لری بلان هر بر یاڭا فکر وحرکتلر باشنده باررلق تاتارلر نادانلقلری بله‌ن عالمنی شاشدررلق درجه‌گه یتب، شولقدر سودا گیر طبیعتلری بلان بتون سودالرین قوللرندن اچقندرب بترگانلر—یعنی معیشتلری تمام چرب ایشلورگه یتکان واصلیندن سوتب قوزاتونی طلب ایته باشلاغان......

تاتارنڭ معیشتینی اصلیندن سوتب توزاتورگه کیره‌ك! بزگه آنڭ اورنینه یاڭا معیشت کیره‌ك: اوّلده‌گی نادانلر اورنینه عالم وضیالیلر، اوّلده‌گی متعصبلر اورنینه آچق فکرلی ویاڭا حرکتلرنی آلب باروچیلر، اوّلده‌گی اوز قوللرنڭ بولغان نرسه‌لرنیڭ اچقندروچیلر اورنینه هنر وصناعتلی معیشت صوغشینڭ مغلوب بولماسلق تاتارلر کیره‌ك! اوّلده‌گی صنف ایکنچیسینه اورن بیررگه، اوزلری آنده‌ی تربیه آلا آلماغانلر وقتلری اوزماغانلرغه شونده‌ی تربیه بیررگه کیره‌ك یعنی...یعنی تربیه وعلم خانه‌لرمزنی اساسندن اصلاح ایتارگه کیره‌ك! اوّلده‌گی غیرت واشکه اقتدارنی بتروب صوقر متعصبلر چغارا طورغان مکتب مدرسه ترتیب، فن ومدرسلری اورنینه اشکه اقتدارلی، غیرتلی، ضیالی تاتارلر چغارا طورغان مکتب ومدرسه ترتیبی، فنی، مدرسلری کیره‌ك! ایسکی فنلر، ترتیبلر، مدرسلر یاڭالارغه اورن بیررگه وقت! قابل اصلاح مدرسه‌لرنی یارم یولده‌غنه قالدرمیچه اصلی اصلاح ایتارگه، قابل توگللرینی ملتمزنڭ یاش عمرلرین موڭار قدر هلاك ایتوب کیلگانلری شیکللی موندن صوڭده هلاك ایتوب طورماسونلر ایچون اوزلرینڭ موت طبیعی بلان ئولولرینی کوتمیچه یر یوزیندن یوق ایتارگه وقت!

مونه غزیته‌مزنڭ مسلکی.

بو یولنی تاریخ کورساتکان طوغری یول دیب اشانغانلقمزدن غزیته‌مزشوشی یولغه ملتمزنی اوندایه‌چك وشاکردلرمزگه شونی کورسه‌تب طوراچقدر. مونڭ بلان برگه غزیته‌مزنڭ سیاسی مسلکی ده تعیین ایتلده‌در: علم یوللرینی هر بر صنفقه بر تیگز آچق ایته طورغان، سیاسی واقتصادی سببلرنی اوزلرینه مقصود ایتکان سیاسی حزبلر بزنڭ دوستلرمزدر.

الحاصل لوزنغمز «علم معارفنڭ ملتمز آراسینه انتشاری وسعادت عمومیه»در.

دومالر

آلدیمزده اوچنچی دوماغه وکیللر صایلاو کونلری..

اوتکانڭ برنچی، ایکنچی دوماغه صایلاو کونلری آلدینڭ بتون روسیه بر تورلی صبرسزلق بله‌ن صایلاو نتیجه‌سینی کوته هر بر صنفنڭ حاضرگه‌چه‌لی اوزاوستلرینڭ حکم سورگان ترتیب وآنی اجرا ایتوچیلرگه بولغان مناسبتلرینی کوررگه ووکیللری واسطه‌سی بله‌ن قیلغان دعوالرینی ایشترگه زارغب طورا ایدی. وکیللر صایلاندیلر هر صنفنڭ وکیللری شول صنفنڭ فائده‌سین حمایه ایته‌رگه وشولار فکرنڭ‌گی نرسه‌لرنی سویلارگه باشلادیلر:

صوللر—فقیر خلقنڭ تورمشی حقنده سویلاب موندن صوڭ تو زله‌چك یاڭا

ترتیب اشچی خلق وکریستیانلرنڭ اوز طرفندن وآلار فایده‌سینه توزلـــــوینی ... اورتـالار (کادەت وآلارغه یقینلر) بتون روسیه ایسکی نظام وترتیبلاردن کورگان ضرر وتلفینی سویلەب فقیرلرگەده برکیسەك بیررگه، لیکن اصناف ممتازه‌نی‌ده قاقماسقه‌کیره‌ك موندن صوڭ توزله‌چك یاڭا ترتیبده مملکت اداره‌سینه ایڭ زور رول آلارغه تیوش ایکانچیلگینی یعنی بورژوازنی اینتیللیگینسیه‌واورته طورمشلی شهر خلقی فکرینی، اوڭلر (آکتابریستلر واوکراقلر) ایسکی ترتیبنڭ بولار فائده‌سین یخشی صاقلاغانلغینی سویله‌ب شونی بتـون خلقغه فائده اینتب کورسەتمکچی بولالر هم بو ترتیبنی اوزگاتو فلان کیرا کمی بزگه بولایده راحت‌دیب دعوا ایته‌لر یعنی زور بایلر وزور جیر خواجه‌لری فکرینی سویلیلر ایدی آندی وکیللرنی صایلارلق کشیلر یعنی زور بایلر وزور جیر خواجه‌لری روسیه‌ده براوچ‌قنه دیه‌رلك آز بولدقندن طبیعی بوآخرغی صنف یعنی روسیه‌نڭ ایسکی ترتیبندن راضیلق کورسەته طورغان وکیللر اوّلگی ایکی دوماده سوزلرنی اوتکازه آلماس درجه آز ایدیلر، بو دومالر طاراتلدی .... لیکن خلق اورلغین صاچارغه اولگرگان مشروطیت فکری اوچنچی دوماده جیبارغه مجبور اینه هم اوّلگی شکللی بودوماغه‌ده وکیللرنی خلق‌صایلاسه ٨٠ میلیونلی کریستیانستوا ورابوچیلر یاڭادن اوزلرینه موافق بولغان کشیلرنی هم ٢٠-٣٠ میلیونلی شهر خلقی وبورژوازنی اینتیللیگینسیه یاڭادن اورتالارنوق صایلاب یبره‌چك ودوم یاڭادن روسیه‌نڭ ضرور اصلاحاتقه محتاج ایکانلکینی کورسه‌ته‌چك .

اوچنچی دوماغه صایلاو ترتیبی اوزگارتلدی ۳نچی ایون صایلاو زاکونلری اعلان ایتلدی. بویاڭا اعلان ایتلگان ترتیب بوینچه اهالینڭ بر قسمی صایلاو حقندن قوری قالدیلر، اینار ودیسلرنڭ حقلری کیمتلب روس صایلاوچیلریندن آیرلدیلر، برصنف اهالینڭ وکیللری عددی آزایتلدی ... لارنڭ همه‌سی اورنینه زور بیر بیله‌وچیلرنڭ حقلری آرتدرلب اوّلده بر وکیل صایلاغان مدار بیر بیله‌وچیلر حاضر بیش وکیل وآندر آرتغراقنی صایلی باشلادیلر یعنی اوزلری بیك آز بولسه‌لرده دوماده کوب وکیللری بولرلق حالـگه کیترلدیلر، مونڭ اوستینه صایلاولرده یحنیکانڭ بیك کوب اوزگارتلگانلـگینی‌ده قوشلسه آلارنڭ بودوماده ایڭ قوتلی صنف بولولاری لازمکبی کورنه‌در صایلاو قانونینڭ ابتداء ظهورنده وصوللر اوچنچی دوما دژوریانلر دوماسی «لك» دوما بولاچـق دیب اویلیلـر وشونلقـدن صلاوغه بیرگان اهیمتلری وآندن کوتکان نتیجه‌لری یوق منزله‌سیـنده ایدی . مـــامورینده اوك ما بولاچقیندن تمام امین ایدی، اگر ساژیت نیسترفنڭ اوشبو کونلرده‌گنه سودا خدمتکارلرینڭ ل ایتو طوغریسنداغی قانونینی اوزگاتوینه قاراناف حاضرگه قدر شول فکرینده دوام ایتکانلگی ورنه‌در: واوچنچی دوما جیبلر آلدیندن‌غنه شوقدر آشغچلق بله‌ن اوزگارتلب عملـگه قویلوی مأموریننـڭ شول قـانوننی اوچنچی دوما تصدیق ایته‌ر دیب اویلاویندن باشقه برنرسه‌دن‌ده کوررگه ممکن توگللر.

لـکن‌بو کیله‌چك دوماهقنداغی حسابلر یاڭلش‌توگلمی؟ بو سؤالـگه قطعی جوابنی تیز کونلرده باشلاناچق ویبرشیکلرنڭ دیپوتاتلر صایلاوی بیره‌چك بولسه‌ده

حاضردن برآز تخمین اینه‌رگه ممکن‌در: هر ییرده «بیز پارتیینی» دیگان کشیلرنڭ کوب صایلانغانلقنی وآنڭ اوستینه شاقتی برمقدارده کاده‌ت وصوللرنڭ‌ده اوتکانلگینی اعتبارغه آلساڭ بو حساب بتونلایوك طوغری چقماس دیب اویلارغه یول باردر.

فاتح امیرخانی

متعصب قزان تاتارلرینه آچق خط.

عزتلو وحرمتلو اولب طورغوچی نه‌نی آبیلر!(*)

قارتلر ڭزنڭ ایسلرینه‌در. سزنڭ بله‌ن بزنڭ آراده کوبدن حتی بیك کوبدن بیرلی بر صووقلق بر دشمانلق حکم سوره‌در، بیك کوبدن بیرلی سز نیچوندر بزنی دشمان طوتب قولڭزدن کیلگان هر بر قباحتنی بزگه قیلب کیله‌ز. خیر قولڭزدن ئلله نی کیلمیده فقط اتکبی آرتدن اورب قالو کیله بو ات صفتی بزگه تحقیر بولودن بیگره‌ك اوزڭزنی اوزڭز تحقیر. شوکار کوره سزگه بو آچق خطنی یازب طورونڭ بزگه اول قدر اهمیتی‌ده کورنمی. لکن هر قومنڭ سزنڭ شکللی بصیرتسز ونادانلرینه اوقوچی یاشلری تورلی مسئله‌لرنی آڭلاطرغه طرشاری شکللی بزده سزنڭ اوزڭزنی اوزڭزگه آڭلاتونی وظیفه‌مز بلب اوشبو آچق خطنی یازامز.

ایسڭزده‌در! موندن بر نیچه یللرغنه اوّل بزده سزنڭ شیکللوك صوقرلر، متعصبلر ایدك چونکه سز وسزنڭ تاریلکه‌لرڭزنی یالاوچی مدرسلر بزنڭ کوزلرمزنی ضیا کورودن آیاق قوللرمزنی علم وضیا تحصیلینه یورودن باغلاب طوتاسز وطوتالر ایدی. بزنڭ اول حالتمز سزنڭ ایچون بیك راحتله ایدی، چونکه بز مدرسه‌لرده اوزمزنڭ بتون غیرت واشکه اقتدارمزنی بتروب سزنڭ قولڭزغه قاراب قالا وسزنڭ مرحمتڭز بله‌ن گنه دنیاده کیچنه آلا طورغان پورکی صورو قورتلر بولوب قالا ایدك، سزنڭ هر بر قباحتڭزنی تحسین ایتب سزنڭ هر بر یالغانڭزنی تصدیق ایتب وهر بر ایچینی خالص آرپا صوروی بله‌ن طوتورغان ضور قورصاقلیلرڭزغه تعظیم ایتب طوررغه مجبور مداهن ومرائی منافقلر بولا ایدك. سزده بزنڭ بوحالتدن بیك یخشی فائده‌له‌نه ایدڭز: بزنڭ یکرمیشار یل تحصیل ایتکانلرمزنی جایلرده اون اون بش صوم بررینه مکاریه‌گه آلوب بارب ات اورنینه خدمت ایتدررودن، قشلرده اوطز قرق تین بیرب ئوللك طاشوتودن‌ده اویالمی ایدڭز. سز بو تحقیرلر بله‌نگنه‌ده قناعت ایتمیچه مونی‌غنه آز شیکللی کورب بزگه هر اوچراغان ییرده اوزڭز تحقیر صاناغان سوزلرڭزنی فچقرب قالا ایدڭز بزنڭ فقیرلك بله‌ن کیگان آغاچ باشماقلرمز؛ سزگه یارار ایچون کیگان قالبسز ویه‌مسز تگلگان کییملرمز سزگه کولرگه وتحقیر ایته‌رگه آرتق نرسه‌لرگنه بولالر ایدی. بوغنه‌ده آز ایدی، سز بزنڭ بره‌رمزده اوزی‌نڭ میسز باشینه صیماسلق بر اش کورسه آنڭ ایچون دنیانی جیه‌ره باشلاغان شیکللی ایتب مسجدلرده سوز قوزغاتب مدرسلر وآتالرمزغه سعایه (داناسیت) ایتب یوری ایدڭز. سزنڭ اوزین حسابسز جنتکه کره طورغانلاردن دیب یوری طورغان مرائی‌لرڭز بزنڭ آرتدن اڭیدونلق ایتب وبزنڭ اوستمزگه وَشی ایتب یورونی اوزینه بورچی ودنیاده قیلغان اشلرینڭ ایڭ یخشی‌سی صانی ایدی. الحاصل سز اول وقتده بزگه کاملی باشلق کورسه‌تب بیك راحت راحت کیچنه ایدڭز. بو وقتلر سز اوزڭزنی بیك بختلی حس ایته ایدڭز. بیك شاد ایدڭز. لکن ..... مونه

(*) یبان بازار تاتارلری نیچوندر همه‌سی بربرسینه «نه نی آبی» ایته‌لر شولای مخاطبه قیلوشالار.

بولیکندن صوڭغیسن یخشیراق طاکلاگز ایندی، لکن اول محترم وقتلر اوتدیلر، ازلەبن طابلماسلق ییرگه کیتدیلر. نیقدر طبرچنساڭزده نی قدر سوگنسەڭزده آلار قایتمایاچق، منگو قایتمایاچق: اول منحوس وقتلرنی بزنڭ اوستومزده طوتب کیلگان نرسه باری بزنڭ اوزمزنی هم سزنی بلمەومز ایکان. حاضر بز اوزمزنی هم سزنی بیك یخشی تانودق، بلدك. برده اونوتماسلق ایتب بلدك. موننڭ بلەن برگه طاغی بیك کوب نرسەلر بلدك بزنڭ یکرمیشار یل عمر صرف ایتب تحصیل ایتە طورغان نرسەلرنڭ کوبدن اشدن چقغان، وقتلری کوبدن اوتکان ایکانینی وبزنڭ انسانیتمزنی بترب ایشکه اقتدارسز یاصاوچی نرسەلر شولار ایکانینی مونه بو باو بزنی بتونلەی ایکنچی یولغه کرتدی: بز ایسکیلەکنی طاشلاب یاڭارغه تلی. باشلادق، اوستمزدەگی ایسکی چوب خلاملرنی طاشلارغه ومییمزنی سزنڭ مینی طوطورغان چرك نرسەلردن پاکلارگه طرشا باشلادق، جملەمز بر آوزدن اصلاح دیگان طاوش چغارب قولاقلرڭزنی یاڭراتا باشلادق سز ئلله نیندی زور قورصاقلی نادانلرنی پیتر بورغه بزگه اورسچه اوقتا گورەڭز دیب جالنور جالبارر ایچون صایلاب یورگانده بز بارلی یوقلی آقچەلرمزنی صرف ایتب روسچه اوقرغه وقایدن بولسه بولسون ضیا بولسون دیب تحصیل گه کرشه باشلادق. بزنڭ بولای اوزگارومز سزنی بیك قورقندی، بر نیچه یلغنه اوّل سزنڭ آلدڭزده تترەب طورا طورغان مرائی منافق شاگردلر اورنینه درستنی طوب طوغری یوزڭزگه ایتەطورغان اوزینڭ کشی بولرغه تیوش ایکانین بله طورغان غیرتلی شاگردلرنی کورو موندن صوڭ سزنڭ حقارتڭز ایچون یاراتلغان مخاوقلرنڭ بتب آلار اورنینه سزنڭ اوز قباحتڭزنی کورسەتە طورغان کشیلر کیلگان ایکانینی سزگه بلگرتدك. سزنڭ کوز آلدڭزده وجودکه کیلگان بو اوزگارونی اوزڭز شیکللوك نادان آتا بابا واوز قورصاغی ایچون بتون دنیا ومافیهانی فدا ایتەرگه طورا طورغان پورکیلردن ایشتلگان ایسکی چوب چار بلەن طولغان مییڭز صیدرا آلمادی. سز اوزڭز نرسه ایکانلرینی بلەسەڭزده بوضیاغه قارشی دین، ملیة، فاتحه، بددعا، وبلمەم ئلله نرسەلر بلەن وآلار آرتینه قابلانب هجوم ایتەرگه باشلادڭز. لکن بولارنڭ نرسه ایکاننیده بلمیچه بولار بلەن قوراللانوڭز بزگه بیك کولککی وسزنڭ ایچون یغلارلق براش ایدی. چونکه... (موندن صوڭغیسن بتون عالم آلدینده اینرگه اویات شوڭار کوره قولاقلرڭزغەغنه ایتیك) چونکه سزدین وملیتنی اوزڭزنڭ ایسکی کییم قالبلرڭز وکولمیچه قارارغه ممکن بولماغان عادتلرڭرنی صاقلاوچیلر دیب دعوا ایتب، شول قدر مقدس نرسەلرنی: دین وملیتنی طالچوکچی تاتار اورنینه توشره ایدڭز (العیاذبالله)

دین! وملیة! شوشی قدر عالی نرسەلرکه سزنیندی افترالر قیلاسز: حتی پاك وماتور کییمنی وسنة بولغان صاچ اوسترونی (سیر کتابلریندن قاراساڭز محمد علیه السلامنڭ صاچینڭ ایکی ایگینه قدر وبعض وقتلر قولاقلرنی قاپلارلق درجەده بولغانین کوررسز) سزحرام ایتمەکچی بولاسز وشولر ایچون بزگه دین اسمیندن هجوم ایتب عذابلانەسز. اویلاب قاراڭز ئلی بزنڭ هر قایسیمز سزنڭ قدرگنه دین وملیة دیگان نرسەلرنی بلمی میکاننی؟ یاخود آلار سزگەگنه شولای قدرلی طویولبلر بزگه اهمیتسز تکلفلرگنه میکاننی؟ یاکه سز اوزڭزنی گنه آرتق دیانت وملیتلی حسابلاب بزنی شول یول بلەن آلب باررغه تلیسزمی؟ بولای بولسه والله

بوفکرکز بیك کولـکی هم صوقرلرنك کوزلیلرنی ینه کله‌ولری شکللی براحمقلـق بیت. سزنـك دیانتـکز......

قزانده اوندن زیاده تاتار فخش خانه‌لرینی بایتوچی سز توگلمی صوك؛ شهرنك قای پیرینك بولسه بولسـون پیژا خانه‌لری شولرنـك دوامـی تشریف ایتوچیلری وشولرغه یوزلر مکلرچه آقچه قالدروچیلر سزبولمی کملر؟ تجسس، غیبت، نمیمه، افترا، بهتان حسد، حقد، یالغان‌سویلاو کبی قرآنده قطعا نهی ایتلـگان قباحتلکلر سزنك اوزلریـن مقدس‌که صاناب موندن اوچ‌بوزیل اوّل کیلـگان کیبملرکیب یوروچیلرگزگه بتونلای عادت بولب کیتکانلرین قایستز انکار ایته آلا؟ (انکار ایته‌رگه اویلاساکز علما مجلسی دیگان نرسه‌لرده ومرکز اجتماعکز اولان پچان بازاری چاتیندن سویلاشکان سوزلرکزنی اویلاب قاراکز) قایسی بایکز انصاف بـلـه‌ن سویله‌گانی اوزینك مالینی صرف حلالدن کیلـگان وزکاتی چغارلغان دیب ایترگه کوچیندن کیله؟ (مصرف زکات بولماغان ملالرغـه چرك طاوارلر هدیه ایتونی البته برکشیدن زکاتدن حسابلی آلمی؟) بولار اوستینه اشله‌گان هربـر بخشیلق دیب اویلی طورغان نرسه‌لرکزنیدن فقط بربرکزگه‌ماقتانوشر ایچون اشله‌گانلـککزنی اعتبارغه آلساق سزنـك نیقدر دیانتلی ایکانچیلـکـکزنی بیك یخشی کوره‌مز. ملیتکه کیلسه‌ك سزنك اول حقلاغی اشلکیلـکـگزده بیك قایغولی‌وبغلارلق بـــر حالنده: ملتنی انقراضدن قوتولـدرا طورغان یالغز برچاره‌ـترقی وضیالانوغه سزبتون قوتکز بله‌ن قارشی طوراسز. ملتنك روحی بولغان ادبیاتینه سزطوشمندن بیرلی دشمان بولب کیلب حاضرگه قدر حالسز واشلـکسز قوللرکز بله‌ن آنی بووارغه طرشاسز. ملی تیاترو، ملی، موزیکاملی ادبی اشعار... بولرنك همه‌سین‌سز طبیعة خلافینه اولارق طودرماسقه وطوساده یاشاتمه‌سکه طرشاسز. قصقه‌غنه ایتکانده سزنك دینگز ـ دیانتسزلـکدن. ملیتکز ـ ملتنی هلاکت چوقرینه آلب‌بارودن عبارتدر مونه شوشی سببلرگه بناً بزسزگه: اگرسز ایسکیلـکنی صاقلارغه یاکاروغه هجوم ایته‌رگه تله‌سه‌کز دین وملیة بله‌ن قوراللانماکز بلکه طوغری دن‌طوغری بزتیریچی هم طالچوکچیدن باشقه نرسه بولاسیمز کیلمی بزنك چرگان میمز شوندن آرتقنی صیدرا آلمی دیگزده شونك بله‌ن تمام ایتکز. چونکه دین وملیة قوراللری. خصوصا آخرغسی یاثالف ضررینه توگل بلکه ایسکیلك ضررینه قورال بولادر، دیمز هم بتون یارغانلرمزدن نتیجه بولاراق، اوچ یوز یل، سز، ملتنی ایسکیلك‌یولی‌بله‌ن اوسترب کیلب بدبختلـکنك توبـان درجه‌سینه یتکرگان ایدکز ایندی، حاضر زمـان آستیندن قالـب ایـزله‌سکز کیله‌سه، ضیاغه قصد وتوجه ایتوچی یاشلر آرتیندن اوزکز بارب قاراکز، بوبول سزبارغان یولغه بتون خلاف بولغانغه کوره، سزنك بول ایلتب چغارغان بدبختلـکدن یـراق کیتب، سعادتکه ایلتر دیمز باقی بالاچاغالرکزغه سلام؛

قزان‌شاکردلری

بزده و باشقه خلقده معارف.

بر ملتنك آلغه کیتوینك اوّلـگی بـاصقچی شول ملتنك معارف ابتدائیه‌سیدر. بر ملتده علم معارف نی درجه‌ده ایکانچیلـگنی شول‌ملتنك‌ابتدائی معارفنك کیدشنداان و معارف یولینه کوبمی آقچه توتلوندان بلمك ممکندر. معارفقه نی قدر کوب آقچه توتلسه شول قدر اول ملت آلغه کینه وشول ملت بای بولادر. بو بر حقیقتدر لکن بزنـك

فائده‌مزگه توگل ضررمزغه کورساته تورغان حقیقت‌در. حتی بر بزم ضررمزغه‌غنه ترگل بلکه بتون روسیه ضررینه کورساته‌در. پرافیسور Озеровъ نڭ «Русское Слово» غزیته‌سینه یازووینه قاراغانده کوبدان توگل گنه جماهیر متفقه‌نڭ مکتبلر حقنده چغارغان آتچوتینڭ کورساتوی بوینچه ۱۹۰۴-۱۹۰۵نچی یللرده بو مملکتنڭ ۸۲ میلیون خلقندان اوقوچی ایرلری وقزلری ۱۸میلیون ۱۶۰ مڭ بولب بولار ایچون اوقو راسخودی توتلغان ۷۵۰میلیون صوم. شول قدردن حکومت توتقان ۲۹۲ میلیوننی: چاستنی مکتبلرگه، ۲۱ میلیون، اونیۋیرسینیت هم باشقه عالی مکتبلرگه ۴۲میلیون، کامیرچسکی مکتب لرگه ۳میلیون وباشقه‌لرغه . . . .

بونده مجموع معلملر بولغان ۴۶۰مڭ معلمه‌لر ۳۰۵مڭ، اوقتوچیلر کوب بولغانغه قاراب آلارغه ژالونیه‌ده آز بیرلمه‌گان، اورته حساب ایلان معلملر آلغانلار آیغه ۱۱۰صوم معلمه‌لر ۸۵ صوم مقدارنده. بونده معلم ومعلمه‌لر بزنڭ روسیه‌گه قاراغانده عددچه نیچه ئلوش آرتق بولغانی حالده مادی جهتندن کوب درجه یخشی حالده‌لردر. بو راسخودلردان بتونلای خارج حسابلانغان مکتب لرنڭ اوزلرینه مخصوص ملکلری (جهاز واسباب‌لری) بر یارم میلیارد طورادر. کورنب طورا بو مملکتده اوقورغه آقچه قزغانمیلار ایکان. شولوق استاتیستیقاسی کورساته باشقه مملکتلرنڭ ابتدائی مکتبلرنده اوقوچیلرنڭ حسابنیده، شولار ایچنده ایڭ آزلیسی بیچاره بزنڭ روسیه‌در. مثلا مانیتوباده یوزدن ۲۲ کشی (۲۲۹۳%) جماهیر متفقه‌ده یوزدن ۲۰ کشی (۲۰۶۲%) اوقغانی حالده بزم روسیه‌ده فقط یوزدن ۳ کشی (۳۷%) اوقیدر. شوندوق کورساته بو مملکتلرنڭ اوقو ایچون هر بر خلقی باشینه کوبمه راسخود توشکانلگی مثلا مانیتوباده هر کشی باشینه ۱۴ صوم گیرمانیه‌ده ۳صوم۵۴تین اما روسیه‌ده ایسه ۴۴تین. بوندان باشقه ایکنچی تورلی حسابلاغانده مثلا گیرمانیه‌ده هر بر شاگرد باشینه ۲۲صوم ۸۴تین، آنگلیه‌ده ۲۰ صوم ۳۸تین طوتلغانی حالده روسیه‌ده فقط ۱۱ صومده ۶۰تین طوتلادر. پرافیسور Озеровъ نڭ سوزی بو اورنده تمام.

حاضر ایندی بز (آط آیاغن داغالاغانده باقااوز آیاغن کیتروب طقغان) دیگان مقال قبیلندان بولسه‌ده اوزمزنڭ معارفقه بولغان نسبتمزنی قاریق مثلا علمگه رغبتی برلان اشتهار تابقان قزانمزنڭ معارف ابتدائیه‌سن آلساق: قزانده اوقتله دیه‌رگه ممکن بولغان اون مکتب ابتدائی حسابلاب هر برسنده سکسانشه‌ر بالا تخمین ایتکانده، مجموعسنده سکز یوز بالا بولادر. اگرده، هر مکتبکه یلغه سکز یوز صوم راسخود توتلسه مجموعسینه سکز مڭ صوم بولادر یعنی هر بالا باشینه ۱۰ صوم راسخود توتلغان بولادر. قزاننڭ تاتارسکنه‌سی قرق مڭ حسابلانه‌در بولار ایچنده سکز یوز بالا اوقوغاچ هر یوز کشیگه ایکی بالا اوقوغان بولا معارف ابتدائیه‌گه سکز مڭ راسخود توتلغان یعنی هر تاتار باشینه ۲۰تین بولادر.

یخشی نسبت ! !

مانیتوباده یوزدن ۲۲ کشی اوقوچیلر دینلری بله‌ن علم فرض ایتلگان تاتارلر آراسنده ۲کشی مانیتوباده هر شاگرد باشینه ۶۰صوم راسخود توتوله. اما قزان تاتار شاگردلرینه ۱۰ صوم. مانیتوباده معارف اشینه هرکشی باشیندن ۱۴صوم توتولا اما قزان تاتارلر بنده ۲۰تین.

شولای قرداشلر! باشقه ملتلر فقط معارف آرقاسنده سعادتکه ایرشولرین بلگانلکلرینندن و حکومتلری معارف یولینه توتولغان آقچه‌نڭ شولوق معارف واسطه‌سی بله‌ن ئلله نیچه ئلوشلر بولب

خزینه‌سینه قایتاسینه بیك چلاب اشانغانلقلرینندن
آنك یولینه نیندی فدالرنی ونیندی عمرلرینده
قزغاندیلر، !   ا. آ.

اوفاده مدرسه عالیه دینیه.

بو مدرسه حقینده اوتکان یلدن بیرلی تاتار مطبوعاتنده خیلی اعلانلر کورندی. مدرسه اداره-سینك غزیته‌لرده بو یلغی اعلانینه قاراغانده مدرسه‌نك بناسی اوکتابر باشینه اولگرب درسلرده شول وقتدن باشلاناچقدر. مکتب مدرسه اشلرینه اهمیت بیروچیلرنك تاتار غزیته‌لرینك برینده بو اعلاننی اوقوغانینه طایانب بواورنده اعلاننك اوزین درج ایتمیچه آنك حقنده‌غی ملاحظه‌مز-نیگنه درج ایته‌مز.

درسلر آراسنده روس لسانینك ومدرسهٔ دینیه‌ده برنچی اورننی حائز بولا تورغان تاریخ دینی نك یرقلغی شایان تأسفدر. برده کیمیا اورنینه فیزیکا درسلری بولسه موافقراق بولماسمی ایدی ایکان؟

مدرسه‌نك داخلی اداره سینده شاکردلرنکده مداخله‌سی شایان تحسین حاللردندر. اعلانده بر زور نقصان بولسه اولده هرفندن درس ایته‌چك معلملرنك معلوم بولماویدر. حاضرگه قدر آزماز اصلاح ایتکان مدرسه‌لرده‌ده مونده ذکر ایتلگان فنلرنك کوبسی اوقتله اسمنده‌گیلری باردر، لکن معلملرنك اوقته طورغان فنلرینی اوزلری بلماوی سببلی اوقلولرینه قاراغانده اوقلماولرین افضل ایتوب قالدرادر. معلملرنك معلوم بولماوی سببلی حاضرده بومدرسه‌نكده درس جهتی طوغریسنده برسوز دیمك ممکن توگلدر. خدای نصیب ایتسنده بوفنلر کاغد اوستنده‌گنه توگل شاکردلر ذهننده‌ده قالسنلر! وجودینه اجتهاد ایتکان ض. الکمالی جنابلرینه موفقیتلر تلیمز.

داخلی خبرلر:

وولغه بوینده سمبر «کامیریچسکی» تجارت مکتبنده اوتکان یل سیگز مسلمان بالاسی اولدغی حالده بویل یکرمیلاب اولدغنی، ایرلر گیمنازیه سنده ایکی ایر، قزلر گیمنازیه‌سنده ٤ مسلمان قزی اوقولارن اداره‌مزه بلدردیلر.

استرلیتماقده مملی بابلرنك همتی ایله ایر بالالر ایچون ایکی مکتب، قزلر ایچون ایکی مکتب آچلوب سنتابر اورته‌لرنده اصول صوتیه ایله اوقتله باشلادی دیب یازالر.

براویازدنی شهرده ایکی اصول لی قزلر مکتبی بولوب قزانمزده مونده‌ی برمکتبنك‌ده بولماوی شایان تأسفدر.

چیسطای مدرسه‌سنده اعدادیه صنفنده معلم‌لك ایتکان بر یاش خلفه‌نی شونده‌غی قارت خلفه‌لر هم چیسطای میشچانلری: «اول شاکردلرنی قوترته ئاله نیلر اشلی» دیب دانرص یاصاب سنتابر آخرلرنده مدرسه‌دن پالیتسه برلان قودرمشلر.

اوتکان قشده احمدلی قریه‌سینه (سیزران اویزدی) عبداللین‌لار جماعتلی برمعلم کیتروب اوقتو تمام بولغاچ معلمنك وظیفه‌سندن ٧٠ صوم آلوب قالغانلر، معلمه‌گه برده بیرمگانلر.

ایندی بوسنه‌ده‌ده معلم کیره‌کسنه‌لر ایمش لکن بزم قزانده آندی انصافسز بایلارغه آشاتورلق معلملر یوقدر.

عاقل افندی شماسوفنك اداره‌گه بلدردکنه قاراغانده استاوروپول اویازی لابیت قریه‌سنده مملی بابلرنك همتی ایله بویل اوکتابر باشلرنده «نمونهٔ اصلاح» اسمنده برمکتب آچلوب، بویلغه رشدی اعدادی

صنفلری‌غنه بولوب کیلاچك یل عالیه صنفیله آرتدرلاچق ایمش.

علوم عالیه اوقوچی قزلر

بو سنه یالگز مسکاو شهرنده‌گنه علوم عالیه اوقورغه تلاب یازیلوچی قزلرنڭ مقداری آلتی مڭ‌گه ایرشکان. اورن یوقلق سببلی، مسابقت امتحانیله، شونلردن یالگز بر مڭ قدریسی گنه قبول اولغانلر. تاریخ وفلسفه شعبه‌سینه ۴۳۸، طب شعبه‌سینه ۲۵۷، طبیعیات شعبه‌سینه ۱۶۷، ریاضیات شعبه‌سینه ۹۶ خانم، کرمشدر. حالبوکه طب شعبه‌سینه کررگه تلاب ایکی مڭ، طبیعیات شعبه‌سینه مڭ بش یوز، ریاضیات شعبه‌سینه ۳۰۰ خانم پراشینیه ویره‌شلردر. مسابقت امتحاننه قازانوچیلرنڭ بارسیده گیمنازیادن میدال آلوب چقغانلارغنه دیرلکدر.

«وقت»

قزان خبرلری:

قزلر مکتبی آچوچیلر کافرلر.

بیشبالطه‌ده موندن اوچ یل اوّل مکتب ومسجد یاراقلرین قارار ایچون اون کشی‌دن مرکب بر کامیسه تشکیل ایتلوب شولوق کامیسیه‌گه بیشبالطه‌ده بر نظاملی قزلر مکتبی آچارغه اجتهاد ایتارگه‌ده طابشرلغان ایکان. بو کونلرده شول کامیسیه کشیلری جییولب محله اهالیسندن بر نیچه کشینی واماملرنی چاقرب شول طوغریده کیڭاش یاصاغانلر. لکن خلقنڭ بولای قزلر مکتبی آچب نادان خاتونلر اورنینه اوقوغان ودین بله طورغان خاتونلر چغاررغه طرشب یروی بلال ملانڭ کیفینه برده اوخشاماغان:

اوزون بویلی زور قورصاقلی بو مهابت ملا مجلسکه کیلب کروی بلان یورط خواجه‌سندن سین بزنی مجلسکه دیب چاقردڭ. آشڭنی کیتر؟! دیب تریبوۋایت ایته باشلاغان. مجلس‌ده‌گی خلق موندن آشار ایچون جیلماغانلر بلکه قزلر مکتبی حقنده مذاکره ایتار ایچون جییلغانلقلرینی سویله‌گاچ حضرت بیگره‌کده غیرتکه کیلوب بخارای‌شریفده‌گی اینگولرنڭ هیچ برسی قزلر مکتبی آچماغان، اول حرام اش دیب بوقدر ضور ناچارلق قیلورغه یوری طورغان کشیلرنی لوماوای یمشیکلرچه تورلی قوشاماطلر بلەن سوگه‌رگه طوتنغان. مبارك حضرت اوّلده‌گی غیرتلی قارت ملالر شیکلی قیلنام دیب اعتراض قیلوچیلرغه: «سین تیك طور، سین طهارتنی آلا بلمیسڭ بیت» دیب نچقرب‌قنه طوقتاتماقچی بولسه‌ده حاضرگی خلقنی آلای‌غنه جیکب بولمی ایکان شول آچق فکرلیلردن: بزنڭ طهارتده بلمه‌ومز سینڭ قرق یل امام بولوب توربڭ برنرسه اویره‌ته‌وڭدن، شوڭار کوره آنده عیبلی بز توگل سین دیب حضرت مبارکنی الزام ایتکان. قارت ملا موڭ بلەن‌گنه‌ده طوقتالاسی کیلمیچه سوگنووینده دوام ایتسه‌ده شولوق کمسه‌نڭ خلقغه قاراب: حضرتنڭ قزلر مکتبینه قارشی کیلوی آنی یارامی دیب باگانلکیندن توگل بلکه اوستابیکه‌سنده یورب عمر اُرەم ایته تورغان قزلرنڭ کیتوب بتولریندن قورقغانلقدن، اگر ایللی صوم آقچه‌نی چیتندن طوتب کورسه‌تسه‌ك حاضر رضا بولا، لکن بزگه بر کشینڭ رضا ورضا توگللگندن بر نرسه‌ده بولماغانغه آلای رشوت بیرب طورولر بولماس ایندی» دیب سویله‌گان سوزی، هم بره‌ونڭ حضرت سین ملا بولورغه توگل اورام قاراوچیسی بولورغه‌غنه تیوش دیگان سوزلری حضرتنی بتونله‌ی عقلدن چغارغان ملاده بولارنی بوش قویماغان مکتب آچارغه یوروچیلرنڭ همه‌سن کافر یاصاغان. لکن خلقغه مونڭ‌ده تأثیری آز بولغان، تیز کوندن یاڭادن جییلب آخرغی کیڭاشنی ایتارگه قرار بیرگانلر.

ئولمه‌س بورون میراث

قزانه‌مزغه تیزدن دخی برلوازم ایده‌سی آرتاچق: داملا حبیب‌الله حضرت بو کونلرده بخارادن قایتقان

اوغلی مخدومنی تیزگنه ملا یاصاب قالونی لازم کورب یغلاب سخطاب محله خلقندن پریغوارجیب ایندی خلقنگ کوبره‌گی مخدومنگ اوّلگی حالتلرینی اویلاب رضا بولمی طورسالارده حضرتنگ آچی کوز یاشینگ تأثیری وبد دعا قورقوی بلان رضا بولا طورغانلریده طابلدی. خدا نصیب ایتب بو اش وجودکه کیله قالسه، بر طاش مسجدکه ایکی آغاچ ملا بولورغه ممکن دیگان کشیلرنگ سوزلری اوسنگه چغادر.

مونه اوغللرن بخارادن قایتاراچاق حضرتلرگه نمونه: اشنی نیچکده تیز طوتارغه کیره‌ك، مخدومنگ آندی موندی واق تویاك گناهلری خلقغه بلنگانچی لوازم ایبه‌سی یاصاب قالدرغه کیره‌ك صوری قورت بولوب یورگانچی ملابولوب قالسونلر.

بهر تقدیر خدای تعالی مخدومگه اوقو اوقتوبله‌ن عذابلانمیچه آتاسی کبی عمرینی راحت‌اوزدررغه نصیب ایتسون!

سنتابر یکرمیلرنده اجم محله‌سنگ شاکردلری حملگه بارغانلر ایکان، شاکردلر حملدن قایتوغه مدرسه‌گه پالیتسه کیلوب سز مونده اوقو ایچون کیلمامش ایکانسز، باری اولکسه حالیرا تاشور ایچون کیلگانسز دیب اوستلرندن پرتاقول یازوب کیتمشلر.

مونه شاکردلر بو رزالتنی اوزگز بلماسه‌گز نیچك سزگه کورساته‌لر.

قزان مدرسه‌لری:

(۱) کول بویی مدرسه‌سی

مدرسه‌گه شاکرد کیتکاننگ صوگنده قولده تیماگان اولگیچه ایسان صاغ اورندنده تورغان نه مادی ونه‌ده معنوی جهتلارندن هیچ بر یرلری اوزگارتلمامش فقطترلکلار کتوگه کیتکاچ آبزارنی کوراب چیغارغان کبك مدرسه‌نی شاکردلر کیتکاچ یوغانلار یورتلارین سبرگانلار. شاکردلر کیله باشلاب یوزگه قریب مدرسه‌گه جیولمشلار.

معلملریده تمام کیلوب بتکانی یوق شونگ اچون درسلار بارسیده باشلانوب بتماینچه طورادر.

(۲) اجم محله‌سی مدرسه‌سی

شاکردلر مدرسه‌گه شوشی برایکی کون ایچنده آشغوب آشغوب کیله باشلادیلار بو کونده کیلگان شاکرد ۱۵-۱٦ دن آرته‌شدر. لکن مدرسه‌لری صالا خلقینگ قارا اویی کبك تره‌زه بولمه‌لاری کوبسی واتلغان مدرسه‌نگ ایچون طازارتو توگل تورزانلارنده اورماگانلر چیتدن قاراغانده بر طاشلاندق یورت کبك کورنه‌در درسلاری قایچان باشلانه‌چغی معلوم توگل.

(۳) یوسف حضرت مدرسه‌سی

همان ترقی ایتمکده‌در. بوسنه طاغن رمضان یتکانگه کوره بولسه کیراك اوچ، دورت شاکرد کوزگه کورینه‌در.

(٤) مدرسهٔ مرجانیه

مکتبلرنده درس اوقی‌باشلامشلار باشقه‌صنفلارنده درس باشلانغانی یوق کیلگان شاکردلر حاضرگه بیك آز کورینه مادی ومعنوی جهتلارندن اوّلگیدن آرتقان اش کورنمی.

(٥) زنگار مسجد مدرسه‌سی

شاکردلری بیك آزغنه کورینه باشلاغانلار درس‌پروغراملاری نه‌حالده ایدکی حاضرگه معلوم توگل شاگردکه اصلاح فکری بر کرگاچ محله جهلاسندن سوکدرب کنه آنی چغارب بولمیدر.

(٦) عثمانف محله‌سی‌نگ مدرسه‌سی

خارجی اداره‌سی حضرتار قولندن اچقینوب مدرسه‌نگ نیندی یمش اوسدرگانون آنگلاغان باشقه ملت قولینه کرگاچ مدرسه‌نگ مادی جهتلری تمام

باشقاردی حاضر باشقه تاتار مدرسه‌لرینه قاراغانده بر درجه مکمل دیساکده یاریدر. لکن درس جهتندن حضرتلر قولندن اچقنوب بتمگان لکن اوقو، اوقتواشلرنده باشقه تاتار مدرسه‌لرندن آرتق توگل‌در. اوقیلا تورغان فنلر اورنسز اوقوته تورغان معلملر تعیین ایتولگان درسلرنی اوقوته آلورلق درجه‌ده توگل دیب شاکردلاری بیک قایغروب سویلیلر.

(۷) کازاقوف محله‌سینڭ مدرسه‌سی:

تاتارلارنڭ ایسکی طوره‌شلارن کورساتوب توررایچون صالنغان بر بنا کبی در شونڭ ایچون صالنغاندن بیرلی اصلا اوزگارتلمیدر حتی شاکردلری(؟) طارالغاج مدرسه‌نی بر مرتبه سبروبن چیغارماغانلر.

شاکردلری اشلری بتکان چاغنده‌غنه کیلوب کیتوب یوریلر. اوقیسیلاری کیاسه اوقیلار کیلماسه درس اوقوکز دیب برچوب یوروچی یوقدر رمضان بولغندن شاکردلری کوزگه کورینمه‌در. باکا امام بولاچاق مخدومنڭ چالما چاپانی درس ایتو اقتدارینه مالك بولسه‌لر، مدرسه‌نڭ تیزکونن بیك....شه‌به‌یب کیتوی احتمالدر.

(۸) صفی ملا مدرسه‌سی

حاضرگه قدر صفی ملانڭ اوزی کبی بیك مهابت اورننده طورادر، فقط ایشکلری بیکلی. حضرت مکاربه‌دن ایکیشار ساعتلی وعظلر سویلی سویلی آرپ قاینب یال ایته بولورغه کیره‌ك.

خیر موندی حضرتلرگه یال ایتارگه کوبدن وقت! ملت ایچون تیك طوررولری فاینلیراق بولور.

(۹) امیرخانیه محله‌سی مدرسه‌سی

مکتبنده درس کوبدن باشلانغان، مدرسه‌ده سکزمی سکز یاریمی شاگرد بار. افطارغه ده‌شوچیلر بولسه ان‌شاءالله تخلفسز باررلر.

(۱۰) صالحجان ملا مدرسه‌سی

بناسی اورننده، اصلاحن فلانده کیره‌کمی ایچنن گی پیچلر بولایده بیك یاخشی طوررالر.

(۱۱) عبدالقیوم ملا مدرسه‌سی)

مخدوم افندی‌خلقمز آراسنن بخارا اصول تعلیمی بولماغانینه تأسف ایتب بخاراغه یاکادن تحصیل علم(؟) ایته‌رگه کیتکان شونلقدن مدرسه بوشراق، آلاین بولسه حدل چقغانن باشقه مدرسه‌شاکردلرینه احتیاج توشمه‌سلك، توشسه‌ده بر ایکیسینه‌گنه تو-شارلك درجه‌ده کامپلیکسیه طولیدر.

مدرسهٔ محمدیه (۱۲)

قزانداغی مدرسه‌لونڭ ایڭ زور پاکیزه‌سی مدرسهٔ محمدیه دیب یورتیله‌در . مدرسهٔ محمدیه بناسی‌نڭ زورلغی ، ایچنده‌گی شاکردلرینڭ کوبلیگی واوقوله تورغان فنلرینڭ باشقه مدرسه‌لرگه قاراغانن آرتقلیغی ایلان خلق آراسنن ماتطاولیدر.

مدرسه بو یل بنا جهتندن اوّلگی یللرده‌غی شکللوك ، برده اوزارتلمگان دیب ایتورلکدر ، فقط عالیه صنفی بویاتلغان آشخانه‌سیده بر آز توزاتلگان باشقه‌چه اوزگارتلگان توشلری کورنمیدر. بو کوننن کیلگان شاکردلر یوزدن کوب آرتمامشدر. بو وقتن بولایغنه شاکرد کیلگاچ مدرسه محمدیه‌دانن شاکردلرنڭ کونگلاری صونغان کبك آکلاشیلادر مدرسه اداره‌سینڭ اعلان ایتوینه قاراغانن اوکتابر باشندین صوڭ مدرسه‌گه شاکرد قبول ایتولمایه‌چکدر.

اگراداره سوزنده تورسه بویل مدرسه‌ده شاکرد اوتکان یللرده‌غیغه نظرا اوچ ثلوش کیم بولاچقدر.

معناوی جهتلاری ایسه ایڭ الوك مدرسه‌نڭ مدرسی وباش مدیری قزانن یوق قایچان قایتاچاغین معلوم توگل خلفه‌لارین بوکوتلرده‌گنه کیلاباشلادیلار بعض معلملری بتونلای استعفاء ایتمشلر درسلری ۸ نچی الدین والادب مجله‌سنده کورساتلگان پروغرام بوینچه اوقتولاچق ایمش اگر بو قشده اوتکان قشداغی کبك پروغرامن یازلغان درسه‌لرنڭ بعضسی‌غنه اوقوتلاچق بولسه ماقطاولی مدرسه بز ملت اوچون تقط تأسفلی مدرسه بولوب قالاچقدر.

مدرسه‌نڭ اداره‌سی جهتندن شاکردلرگه ابتدائی روس تلی معلوماتی بیرر ایچون مدرسه یانینده روس تلی درسلری صنفی آرتدرلرغه تلانسه‌ده محلا جهلاسینڭ وقارت فتانلرنڭ خلقنی قوترتولری سببلی مع المتأسف موفق بولنمادی.

تجوید کیره‌ك دیب یورولری بلانکنه اوزلرین مترقیغه صنانی طورغان بوچرك متعصبلرنڭ بر مدرسه‌نڭ اصلاحینه آیاق چالولری شایان تأسفدر.

لکن مونڭ ایچون کوب قایغررغه یارامی، بو کشیلرنی زمانڭ بارسی اوز اوزیندن ملت معارفی یولندن تیز کونده ارغتب طاشلایاچقدر.

عوام ایچون درسلر

Народный уневерситетъ.

مکتب‌لرگه کروب اوقی آلماغان کشیلرنڭ معلوماتین کیڭایتر ایچون بویل قزانده «عوام درسلری» آچلدی. مونی آچوچیلر خلق آراسنده معرفت تاراتورغه قزوغوچی پرافیصورلر ومعلم‌لر اولوب مصارفیده درسکه تولاولر وخصوص اعانه‌لر ایله قابلانه‌در. بو درسلر اوچ اورنده بولاچاق ١) پریکازچیك‌لر جمعیتی یورتنده (بالق بازارنده) ٢) ناوی قلوبده (له‌دسکی اورامده) ٣) آلافوزف‌لر تیاتروسنده (یاغودنی اصلابادا) درسلر ١نچی اوکتابرده باشلاندی. برنچی درس اصول فقه‌دن «حقوق نرسه؟» مسئله‌سنده اولوب قزان اونیوریستیتی معلم‌لرندن زاۋادسکی اوقودی (یعنی اول سبق بیردی. درس ٧٠مینوت قدر دوام ایدب. استراحت‌دن صوڭ «طڭلاوچیلر ایله مصاحبه» یعنی طڭلاوچیلردن بعضلرینڭ تفصیل تله‌گان جزئی مسئله‌لرده معلم تفصیلات بیردی.

درسخانه زالی تورلی اورنلرده اوقوچی وخدمت ایدوچی ایرلر وقز خاتونلر ایله لغرم تولغان ایدی. تاتارلردن (٣-٤ پریکازچك ایله) ١٠قدر یاشلر بار ایدی. معلم‌نڭ کروی ایله برده مقدمه‌سز تاماق قروسز درس باشلاندی. طڭلاوچیلر همه‌سی نمازده تورغان کبی شپرت توردیلر. جمعه‌ده خطبه طڭلاغان کبی جوری جوتکرولر بولماوی (من اوتکان جمعه‌ده بازار مسجدنده چن اخلاصم ایله خطبه طڭلارغه اولتوردم. مؤذن‌نڭ «تیك توروڭز!» دیوی ایله باشلانغان جوتکرولر خطبه بتکانچه دوام ایتدی خطبه‌لر بتکاچ کوبسی برون سنگرورگه توتوندیلر. ملانڭ چیتلك ایچنه کروب اوقوغان خطبه‌سندن ایڭ اخلاصلی طڭلاوچیغه بیلك کوب جمله‌لر بتونلای ایشیدلمای قالدی.) بودرسده همه طڭلاوچیلر بخت قوشی اوز باشینه قوناچغینی امید ایدوب تورغان کبی طن وردلی تورالار ایدی. زاۋادسکی بزنڭ مدرس‌لر کبی کوچلانمی، ازلانمی، آبدرانمی، کتاب توته‌سی کاغزگه قارامی، قیمل‌داولری ایله ایچ پوشورمی صووق وقار وعظمتی ایله آچوقابارتمی یوقو کیتورمی، پوشقورو، کیکرور جوتکرو، توکرو، سنگرولری ایله طڭلاوچیلرنی جیراندرمی، همه سوزین اوزب طاشین وصولاولرین (درسنڭ باشنده هم آخرنده ٧٠مینوت صوڭده) بر کیفیت‌ده توتوب سویلادی. اوزینڭ‌ده اینوی بوینچه درس اورته مکتبلر (غیمنازیه درجه‌سی کورمگان کشیلر ایچون اولوب ساده، روسچه بلگان هرکم آڭلارلق‌در. درس بیرو بزنڭ مدرسلرچه ئلله نیچه قات ئه‌وه‌لنگان کتاب‌قه برتین‌گه برتین معنا بیروگنه بولسه بلکه معنا بیروده ترجمه‌ده بولوب جیتمای) زاۋادسکی‌نڭ درسینی غرامطنی برایسکی صالدات، بر عادی شۋیتصار وکوچرده باشقارر ایدی.

بناء علیه بودرسلرگه روسچه بلگان کشیلر یورسه‌لر استفاده ایدرلر. روسچه بلمگان مدرس وخلفه‌لرمز بارساده ضرر ایتمازلر ایدی.

مدرس جنابلری، علم حقوق‌دن بولغان برنچی درسنده حقوق دینیه، حقوق اجتماعیه، حقوق ملکیه ومالیه‌نی بربرندن آیروب هر قایوسینڭ اساس‌لرین، منبع‌لرین توبلری (قایدن چیقغانلقلرین) وبر برسینه مناسبت‌لرین بیان ایتدی. زاکون‌لرنڭ نیچك ونی ایچون ونرسه فائده‌سینه یاصالدقلرین وتورلی زاکون ونظام وآداب‌لرگه نیدن اطاعت ایدوله، آلارغه نیدن قارشیله ایدکلرین مثال‌لر ودلیل‌لر ایله آڭلاتدی. حقوق‌نڭ منبعی «آداب اجتماعیه‌نڭ ایڭ کیم (مینیموم) درجه‌سینی صاقلاو» ایدکینی، ایسکی‌لرنڭ فکری دیب نقل قیلسه‌ده، «حقوق‌نڭ منبعی نقلیات» دیگان سوزنی نقل قیلورغه لزوم کورمادی بولورغه کرك. بلکه «نقلیات‌نڭ منبعی» نه نقل کلام قیلودن صاقلانغاندر، بلکه‌ده بوسوز خاطرینه‌ده کلمگاندر،

نه‌ایسه مدرس جنابلرینڭ بیاننچه «حقوق‌نڭ منبعی قوت» ایتمش. همه نظاملر وزاکون‌لر قوتلی‌نڭ فائده‌سینی محافظه ایته‌لر، وقوت‌لر آلماشنو ایله نظاملر آلماشونه ایمش. حتی دیدیکه: «ایسکی زمانلرده‌غی زاکون‌نی تیکشروب قایسی صنف فائده‌سینه یاصالغانن بلساك شول صنف‌نڭ اول زمانده کوچلیرك بولغانی معلوم بوله‌در: نظاملر کوچلی فائده‌سینه یاصالغان کبی شول نظاملر آلارغه کوچنی‌ده آرتدرادی. مدرس جنابلرینڭ کیتورگان مثاللارندن‌ده کوب‌سی استفاده ایدارلك‌در.

طڭلاوچی

* * *

علم حقوق‌دن ایکنچی درس (زاکون یاصاوچی حکومت‌نی‌دن عبارت؟) ٧نچی اوکتابرده و٣نچی درس ١٤ اوکتابرده بولوب زاڤ‌دسکی اوقویاچاق.

علم کیمیادن ١نچی درس (کیمیانرسه؟) اوکتابر٢نده ٣نچی درس (اشیانڭ خاصه‌سی - ایبرلرنڭ خاصیت‌لری) اوکتابر ٩نده ناوی قلوب‌ده بولوب بوغورودسکی اوقویاچاق.

حفظ صحت‌دن برنچی درس (آدم تنی‌نڭ یاصالوی توغروسنده اجمالی معلومات صورت‌لر ایله کورساتب) ٣٠سنتابرده آلافوزف تیاترنده پرافیسور تونکف اوقودی.

٢نچی درس (کیناتدن بولغان آورو جارالرغه برنچی یاردم) اوکتابر ٩نده ناوی قلوب‌ده اولوب مدرسی کراسین اوقویاچاق.

درس‌لر، تولاو ٥تین کیوم صاقلارغه ٥تین.

اوقو

بزنی آدم ایتکان اوقو
آدمنی آلغه ایلتکان اوقو
ایلتوب کوککه بیتکان اوقو
اوقو، اوقو، اوقو.
بولمزنی حق ایتکان اوقو
بوزمزنی آق ایتکان اوقو
اوزمزنی باغ ایتکان اوقو
اوقو، اوقو، اوقو.
راست چن کشی اشی اوقو
باغ وراحت ییمشی اوقو
آچقان راحت ایشگین اوقو
اوقو، اوقو، اوقو.
عقلغه نور بیرگان اوقو
مقدس اوی بیرگان اوقو
صو یوقده صو بیرگان اوقو
اوقو، اوقو، اوقو.
دولت بخت بیرگان اوقو
ملك تخت بیرگان اوقو
بزگه کیره‌ك الا اوقو
اوقو، اوقو، اوقو.
اورسچه‌ده اوقو اوقو
قطایچه‌ده اوقو اوقو
کمچه‌گنه‌ده اوقو اوقو
اوقو، اوقو، اوقو.

ایرلرگه‌ده فرض اوقـو
قزلارغه‌ده فرض اوقـو
فرض اشنڭ بارسی اوقـو
اوقـو ، اوقـو ، اوقـو .

سعید

اویان ، شاکرد ، باشڭ کوتار
کوب یوقلادڭ ایندی یتار
غیرت بـرلن شوکت برلن
علـم دیگان فـلاك کوتار
آچ کوزگنی اویلاب قارا
عزیز عمرڭ اوتوب بـارا
طرشوبـده نـادان قالـدڭ
قزغانچسـوڭ سیـن بیچـارا
اوتکاردڭ سین بیك کوب یللار
چن بلـگان نرسه صوڭ بار
علـــم دیب اوقوغانـڭ
بولوب چقدی بارده چوپچار
قش کوننده آچ بـولاسین
جایده قازاقده مــلا سین
باشقه هنـرڭ بولماغاچ
آور کنو شول دنیا سین
دنیاداده یوقدر فایـدا
آخرتنڭ ایندی قایـدا
قش کوننده شاکرد دیگان
یالاوی دیـر سیکا جایـدا
توری بویڭ بوکرەیتوب
سین قایتاسون میت ایلتوب
بولار کملر دیوب قالا
یـات ملتلر ایسی کیتوب
مدرسـڭ شولای ایتدی
نادانلـق باشڭا یتـدی
چه چه‌ڭ کبی عزیز عمرڭ
چوپچار ایلان اوتوب کیتدی
اویلا توغان شول حالـڭنی
چغار باشـدن خیالـڭنی
عزیز عمرڭ ایـلان دخی
أرم ایتمه گل مالـڭنی

« یعقوب »

اعلانلر

آسترخانده هفته‌ده اوچ مرتبه چغا تورغان

ایدل

غزیته‌سینه آبونه دفتری آچقدر .
یلـلق بهاسی ٤ صـوم آلتی آیلق ٢ صـوم
اوچ آیلق ١ صوم ٢٠ تین بر آیلق ٥٠ تین
آدرس
Астрахань редакція газеты „ИДЛЬ“.

اورنبورغده هفته‌ده اوچ مرتبه چغا تورغان

وقت

غزیته‌سینه آبونه دفتری آچقدر .
یللـق بهاسی ٤ صوم آلتی آیلق ٢ صـوم
اوچ آیلق ١ صوم ٢٠ تین بر آیلق ٤٠ تین
آدرس
Оренбургъ редакція газеты „ВАКТЪ“.

قزانده هفته‌ده اوچ مرتبه‌ده چغا تورغان

بیان الحق

غزیته‌سینه آبونه دفتری آچقدر .
یللق بهاسی ٥ صوم آلتی آیلق ٢ صوم ٥٠ تین
اوچ آیلق ١ صوم ٥٠ تین بر آیلق ٥٥ تین
آدرس
Казань редакція газеты „Баянулхакъ“

قزانده بلکی بتون روسیه‌ده
ملت ایچونی ایڭ لازم وفائده‌لی نشریاتی ایله ممتاز

معارف کتبخانه‌سی

کتبخانه‌مزده مکتب ومدرسه‌لر ایچون هر تورلی کتابلر فنی، ادبی، اجتماعی هر تورلی مجموعه‌لر ومکتب ایچون لازم اسباب هر وقت مکمل صورتده بولوب تورەقدر، آرتق آلماینچه تیوشلی بهالری ایله صاتلمقده اولوب هر طرفه پوچته وباشقه طریقلر ایله کوندرلمکده‌در. حرمتلو آلوچیلره‌مزدن مراجعت ایتولرینی رجاء ایده‌مز. کوبله‌ب آلدروچیلرغه بیوك اکرام.

باصلوب چقدی

منتظم الفبا : (محمد الرحیم حنفی اثری) ۸ تین
قرائت ترکی : (عبیدالله فیضی اثری) ۱۵ «
مدخل جغرافیه : (حارث فیضی اثری) ۱۲ «
حساب مسئله‌لری : والتسفدن ترجمه ۱۵ «
قواعد ترکیه : (عبیدالله فیضی اثری) ۱۰ «

باصلمقده اولان کتابلر :

مختصر هندسه : (داۋیدفدن ترجمه) . . . . . .
علم اشیا : (اوسکوفدن ترجمه) . . . . . .
تاریخ انبیاء والخلفاء : محمد الرحیم حنفی اثری
رؤیا : مشهور نامق کمال اثری
حقیقت ایچون جان فدا . . . .

مراجعت ایچون آدریس :
КАЗАНЬ.
Книгоиздательство Т-во Камалютдинова и К°, на Сѣнной

هدایه مع الکفایه

باصلب چقدی گوزل کاغدلی ۳ تورلی حرف ایله ٤ جزأ اوله‌راق گوزل روشده طبع ایدلمشدر.

تمامی اورته مجلد ۵ صوم
« گوزل . . ۵ صوم ۵۰ تین
« جلدسز . . ٤ صوم ۵۰ تین

پوچته مصارفی آلوچیدن. کوبلاب آلوچیلرغه بیوك اکرام. اولگی وآخرغی جزألر شاکردلرگه آیروم‌ده صاتله‌در.
ناشری معارف کتبخانه‌سی

سباح کتبخانه‌سی

۱۹۰٦ سنه برنچی اوکتابرده آچلدی

کتبخانه‌مزده کلیتله حاضر اولان مکتب ودرس کتابلری :

رسملی الفبا یاڭی اصولده . . . . ۱۵ تین
رهبر صبیان (I) طبع ثانی . . . . . ۱۰ «
رهبر صبیان (II) طبع ثانی . . . . . ۲۰ «
رهبر صبیان (III) قرائت ترکیه . . ۲۵ «
بالالرغه قرائت طبع اوّل . . . . ۱۵ «
قرائت عربیه . . . . ۲۰ «
عقائد (I) طبع ثانی . . . . . . ۱۰ «
عقائد (II) رشدیه‌گه مخصوص . . . ۲۵ «
معلم العبادات (I) طبع ثانی . . . ۱۰ «
معلم العبادات (II) طبع ثانی . . . ۲۰ «
معلم العبادات (III) غیر مشروعات ۲۵ «
معلم الشریعة احکام شرائع . . . . ۲۵ «
مختصر تاریخ مقدس انبیا واسلام . . ۲۵ «
روسیه تاریخی طبع اوّل . . . . ۱۵ «
مفصل جغرافیا رسملی نادیبیفدن . . ٤۰ «
منظوم علم حال محمد رفعت افندی اثرندن ۵ «
مکتبلر ایچون کوبلاب آلدروچیلرغه مناسب اکرامیه وتنزیل باردر.

مفصل اسامی الکتب، هرکمگه بلا بدل یبارلور.
تیلیغرام وخطایچون آدریس : Казань, книгоиздательство «САБАХЪ»

قزانده هفته‌ده اوچ مرتبه چغا تورغان

„یولدز“

غزیته‌سینه آبونه دفتری آچقدر.
یللق بهاسی ٤ صوم، آلتی آیلق ۲ صوم، اوچ آیلق ۱ صوم ۲۰ تین، بر آیلق ٤۰ تین
آدریس :
Казань, редакція Газеты „ЮЛДУЗЪ“

کوب یللر اوقتوبرله تجربه کورگان مسلمان اوچیتلی گیمنازیه هم کامیرچیسکی اوچیلشچه پروغراماسی برله اوقتورغه قبول ایته. آدریس اداره خانه‌ده

Тип. „Бр. Каримовыхъ“, въ Казани.
محرر وناشر: وفا بحتیارف Редакторъ-Издатель В. Бахтіяровъ.